

Doğumunun 75. Yılında Klaus Röhrborn*

Jens Peter LAUT - Mehmet ÖLMEZ

Klaus Röhrborn 10 Ocak 1938'de Yukarı Saksonya'da (Obersachsen), Dresden yakınlarındaki küçük bir şehir olan Dippolswalde'de mimar Paul Röhrborn ve eşi Elisabeth'in oğlu olarak dünyaya geldi. 1956'da, 1947'den beri yatılı öğrenci olarak okuduğu Dresden Kreuzschule'nin sosyal bilimler dalında liseyi bitirdi. Felsefeye olan eğilimi dolayısıyla aynı yılın güzünde Leipzig Üniversitesi Felsefe Bölümüne yazıldı, ancak orada felsefe üzerine olan düşüncelerinin Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki felsefecilerle uyuşmadığını gördü. Röhrborn daha ikinci dönem öğrencisi iken, Arap filozoflarında "materyalist ilk adımlar"ı araştırmak isteyen birinin aranıyor olması Doğu Bilimleri için iyi bir tesadüf olmuş, böylece genç öğrenci Doğu Bilimleri öğrenimine başlamıştır. "Biz", Klaus Röhrborn'un sözleriyle, "o günlerde 'Doğubilimleri filolojisi'nde tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi üç kültür dilini, Arapça, Farsça ve Türkçeyi öğrenmekle işe başlıyorduk", aynı August Schleicher'in 1868'de filolojiyi "önemli halkların manevi yaşamını kavramak için tarihî bir disiplin" olarak tanımlaması gibi.

1958'de, Leipzig'deki dört dönemlik öğreniminden sonra Hamburg'a giderek öğrenimini orada Felsefe, İslam İncelemeleri, Türkoloji ve Politika dallarında sürdürdü. Bertold Spuler, Wolfgang Lentz ve Annemarie von Gabain'den Doğu Bilimleri alanında dersler aldı. 1959-60 yılları arasında İstanbul'daki öğrenciliği sırasında konuya ilişkin bilgilerini artırdı.

Hamburg'da Bertold Spuler'in yanında doktorasını tamamladıktan sonra, 1964'te, Gießen Justus-Liebig Üniversitesinde Ewald Wagner'in yanında asistan olarak çalışmaya başladı. 1971'de de aynı üniversitede İslam Bilimleri ve Türkoloji alanında doçentlik çalışmasını tamamladı. Gießen'deki asistanlık

* Burada yer alan kutlama yazısı ve bibliyografya "Bahşı Ögdisi. Klaus Röhrborn Armağanı, J. P. Laut, M. Ölmez. Freiburg/İstanbul 1998: 15-24" ile J.P. Laut'un "Klaus Röhrborn 65 Jahre", *Materialia Turcica*, 24, 2003: 167-169" adlı yazılardan yararlanarak hazırlanmıştır.

döneminde DMG'nin Beyrut'taki Orient-Institut merkezinde (1966-67) şube yöneticisi olarak çalıştı ve ayrıca buradan DFG'nin desteğiyle de kütüphane ve arşiv çalışmaları yapmak için birçok kez Türkiye'ye gitti. 1972'de Gießen Üniversitesinde İslam İncelemeleri ve Türkoloji alanında profesör, 1992'de de Göttingen Üniversitesinde Türkoloji alanında ordinaryüs profesör oldu. 2003'te buradaki resmî görevinden emekliye ayrıldı. Ancak hiçbir zaman hakiki görevinden, Eski Uygurca araştırmalarının sürdürülmesinden ayrılmadı. 2003'ten 2013'e kadar yönetiminde iki adet doktora tezi hazırlandı. Yine Türkiye'deki iki teze de destek verdi, neredeyse bir danışman gibi bu tezlere katkıda bulundu. Faal çalışma hayatının önemli bir mesaisini ayırdığı *Uygurca Sözlük*'ü yeni bir çerçeveye, Almanca-Türkçe olarak hazırladı ve ilk cildini *a*'dan *ä*'nin sonuna kadar fiil cildi olarak hazırladı. Bunu 2013 sonuna yayımlanması planlanan isim cildi izleyecektir.

Klaus Röhrborn'un 1963'te yaptığı doktora çalışması (baskı tarihi 1966) ile birkaç yazısı ve bir metin çalışması Orta Çağ'ın son dönemine ait İran tarihi üzerinedir. Gießen'deki doçentlik çalışması da (hazırlanışı 1971, basılışı 1973) aynı yönde olup Osmanlılar Dönemindeki idari yapı ile Osmanlı arşivciliği üzerinedir, yalnız bu kez bu çalışması Türkçe kaynaklara dayanmaktadır. Türkçe, dahası İslamiyet öncesi Uygurca Röhrborn'un bilimsel çalışmalarında gittikçe ağırlık noktasını oluşturur. İlk taslağını Annemarie von Gabain'in yaptığı, Eski Türkçenin Thesaurus'u olan *Uigurisches Wörterbuch* "Uygurca Sözlük", çalışmaları arasında özellikle anılmaya değer. Birinci fasikülün (1977) ön sözünde de yazdığı gibi Klaus Röhrborn'un *Uigurisches Wörterbuch* için ilk hazırlıkları 60'ların başlarına, hocası A. von Gabain'le canlı bir ilişki içinde olduğu döneme gider.

Eski Türkçenin Thesaurus'u Türkoloji alanındaki çalışmalarda bugün neler yapılabileceği ve yapılması gerektiği konusunda iyi bir örnektir: Klaus Röhrborn, şüphesiz bilinmesi gereken Batı bilim dilleri dışında Hint dilleri, Çince, Orta Farsça, Toharca, Moğolca ve Tibetçeyi de bilmeden, İslamiyet öncesi Türkçe metinlerin tümünün bir arada ele alınıp işlenebilmesinin mümkün olmadığını öne sürer. Japon meslektaşlarının bu alanda yaptıkları önemli çalışmalardan dolayı Japonca da ikincil bir dil olarak bu dilleri izlemektedir. Klaus Röhrborn anılan dillerin tümünü de kullanabilmektedir, ayrıca, yeri geldikçe ilgili alanların uzmanlarıyla da birlikte çalışmaktan, onlara başvurmaktan asla çekinmemektedir. Çalışmaları, bugün çoğunlukla reklam yanı ağır basan projelerle karşılaştırılması mümkün olmayan, gerçek uzmanlıklararası bilim için yerinde bir örnektir. Bu projelerin başında Sinoloji ve Türkoloji alanlarının iş birliğiyle ortaya konmuş olan Xuanzang Biyografisi gelir. Yıllar önce başlayan proje başarıyla sonuna gelmiş olup projeyi hazırlayanın 75. doğum yılında tamamlanacaktır.

Eski Türkçe metinlerin araştırılabilmesi için anılan dillerin yanı sıra Türklerin İslam öncesi dinleri, başta Budizm olmak üzere Maniheizm ile Hristiyanlık da anılmalıdır: Klaus Röhrborn bu alanda da kazandığı bilgilerle öğrencilerini ve meslektaşlarını sürekli şaşırtmaktadır. İster belirli bir Budist okula ait Nirvāṇa anlayışı, ister Maniheistlerin Yel Tanrısı'nın görüşü ya da Nesturilere göre İsa olsun, *Uygurca Sözlük*'ü ve Röhrborn'un Uygurca üzerine öteki çalışmalarını okuyan herkes din tarihine ilişkin her tür sorunda iyice düşünülmüş olan ve sık sık da Röhrborn'a özgü olan düşünceler bulacaktır.

Armağan sahibi, Eski Türkçe metinler üzerine olan öncü çalışmalarının yanı sıra Türkolojinin çok yakın tarihli, güncel alanlarında da çalışmaktadır. Bunların arasında, Türk Dil Devrimi üzerine yaptığı, daha önce hiç önemsenmemiş bir alana dil bilimsel bir anlayışla, yeni bir boyut getirdiği çalışmalar başta gelmektedir. Klaus Röhrborn sayesinde, uzun bir süre bilimsel açıdan incelemeye değer görülmeyen Kemalist dil planlaması ve özellikle Türkiye Türkçesindeki yeni türetilmiş sözcükler ilk kez gerçek anlamda dil bilimsel bir incelemeye tabi tutulmuştur. Türk Dil Devrimi üzerine bundan sonra yapılacak her çalışmada bu esere bakmak gerekecektir.

K. Röhrborn, 1981'den beri UAJb, N.F.'nin, 1991'den beri de VdSUA'nın yayımcısıdır.

Klaus Röhrborn'un Yayınları: 1967 - 2012

(Makaleler, Kitaplar ve Yayımcılık Görevleri)

1. *Die Exkursion des Seminars für Sprachen und Kulturen Nordafrikas nach Tunesien*. Gießener Hochschulblätter 14, 1, 1967: 5-6.
2. *Kausativ und Passiv im Uigurischen*. CAJ 16, 1972: 70-77.
3. [D. MAUE ile] *Ein zweisprachiges Fragment aus Turfan*. CAJ 20, 1976: 208-221.
4. *Fragmente der uigurischen Version des „Dhāraṇī-Sūtras der großen Barmherzigkeit“*. ZDMG 126, 1976: 87-100.
5. [D. MAUE ile] *Neue Einsichten zum „Zweisprachigen Fragment aus Turfan“*. CAJ 22, 1978: 134-135.
6. [D. MAUE ile] *Ein Caityastotra aus dem alttürkischen Goldglanz-Sūtra*. ZDMG 129, 1979: 282-320.
7. [O.F. SERTKAYA ile] *Die alttürkische Inschrift am Tor-Stüpa von Chü-yung-kuan*. ZDMG 130, 1980: 304-339.
8. [D. MAUE ile] *Zur alttürkischen Version des Saddharmapuṇḍarika-Sūtra*. CAJ 24, 1980: 251-273.
9. *Ein Glückwunsch für den Kaiser Togon Temür*. Ein Beitrag zur Metaphorik des Türkischen. K. RÖHRBORN/H.W. BRANDS (edd.): *Scholia*. Beiträge zur Turkologie und Zentralasienkunde. ANNEMARIE VON GABAIN zum 80. Geburtstag. Wiesbaden, 1981:

123-129. (VdSUA. 14.)

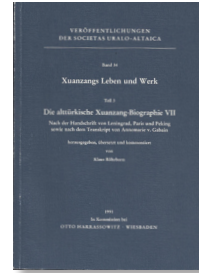
10. *Zum Wanderweg des altindischen Lehngutes im Alttürkischen.* H.R. ROEMER/A. NOTH (edd.): *Studien zur Geschichte und Kultur des Vorderen Orients.* BERTHOLD SPULER zum siebzigsten Geburtstag. Leiden, 1981: 337-343.

11. [K. KUDARA ile] *Zwei verirrte Blätter des uigurischen Goldglanz-Sūtras im Etnografiska Museum, Stockholm.* ZDMG 132, 1982: 336-343.

12. [W. VEENKER ile] *Symposion über „Neue Ergebnisse der Zentralasienforschung“ vom 2. bis 5. Juli 1981 in Hamburg.* UAJb, N.F. 2, 1982: 275-290.

13. *Syntax der alttürkischen Metapher.* MT 6 (1980: '82), 1982: 1-11.

14. *Gruppenflexion und Komposition im Türkischen.* K. SAGASTER/M. WEIERS (edd.): *Documenta Barbarorum.* Festschrift für WALTHER HEISSIG zum 70. Geburtstag. Wiesbaden, 1983: 317-323. (VdSUA. 18.)

15. *Zu einem dialekt-differenzierenden Lautübergang im Alttürkischen.* MT 7/8 (1981/82: '83), 1983: 295-305.

16. *Syntaktisches Verhalten der indischen Fremdwörter im Alttürkischen.* K. RÖHRBORN/W. VEENKER (edd.): *Sprachen des Buddhismus in Zentralasien.* Vorträge des Hamburger Symposions vom 2. Juli bis 5. Juli 1981. Wiesbaden, 1983: 103-112. (VdSUA. 16.)

17. *Zur Terminologie der buddhistischen Sekundärüberlieferung in Zentralasien.* ZDMG 133, 1983: 273-296.

18. [A. TEMİR ve K. KUDARA ile] *Die alttürkischen Abitaki-Fragmente des Etnografya Müzesi, Ankara.* Turcica 16, 1984: 13-28.

19. [O.F. SERTKAYA ile] *Bruchstücke der alttürkischen Amitābha-Literatur aus Istanbul.* UAJb, N.F. 4, 1984: 97-117.

20. [D. MAUE ile] *Ein „buddhistischer Katechismus“ in alttürkischer Sprache und tibetischer Schrift. 1.* ZDMG 134, 1984: 286-313.

21. [D. MAUE ile] *Ein „buddhistischer Katechismus“ in alttürkischer Sprache und tibetischer Schrift. 2.* ZDMG 135, 1985: 68-91.

22. *Ein neuer Impuls zur Erforschung des alttürkischen Goldglanz-Sūtras.* *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi İstanbul, 23-28 Eylül 1985.* Tebliğler I. *Türk Dili.* Cilt 1. İstanbul, 1985: 221-222. (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkiyat Araştırma Merkezi).

23. *Zur Frage des „Transponierenden Lesens“ von chinesischen Texten in spätuigurischer Zeit.* CAJ 29, 1985: 85-97.

24. *Śūnyavāda und Vijñānavāda. Zentralasiatische Resonanzen eines Schulstreits.* UAJb, N.F. 5, 1985: 123-145.

25. *Zur Rezeption der chinesisch-buddhistischen Terminologie im Alt türkischen.* Wiener Zeitschrift für die Kunde Südasiens 30, 1986: 179-187.

26. *Der Wert der modernen Übersetzungen der chinesischen Hsüan-tsang-Biographie und die alt türkische Version dieses Textes.* UAJb, N.F. 6, 1986: 100-121.

27. *Neue Forschungen zur Syntax des Alt türkischen.* T. TEKİN/S. YILDIZ/H. YILMAZ (edd.): *Türkoloji Çalışmaları ve F. Almanya'daki Türk Çocuklarının Eğitim-Kültür Problemleri Sempozyumu*, Ankara Hacettepe Üniversitesi (20-21 Eylül 1985). Ankara, 1987: 45-50 [Türkçe özeti, s. 50-52].

28. *Zur Bedeutungsentwicklung des türkeitürkischen Suffixes +c°l.* MT 11 (1985:'87), 1987: 105-111.

29. *Prinzipien und Methoden der Sprachplanung in der kemalistischen Türkei.* ZDMG 137, 1987: 332-356.

30. *Türkische Philologie und Sprachwissenschaft in Japan. Der türkische Buddhismus in der japanischen Forschung.* K. RÖHRBORN /J. P. LAUT (edd.): *Der türkische Buddhismus in der japanischen Forschung.* Wiesbaden, 1988: 1-26. (VdSUA. 23.)

31. *Zur Darstellung der Gutturale in den indischen Fremdwörtern des Uigurischen.* CAJ 32, 1988: 232-243.

32. *Zur Problematik der Eigennamen im Schriftmongolischen.* W. HEISSIG/K. SAGASTER (edd.): *Gedanke und Wirkung.* Festschrift zum 90. Geburtstag von NIKOLAUS POPPE. Wiesbaden, 1989: 322-328.

33. *Orientalistik an der Gießener Universität von 1833 bis 1989.* K. RÖHRBORN, E. WAGNER (edd.): *Kaşkul.* Festschrift zum 25. Jahrestag der Wiederbegründung des Instituts für Orientalistik an der Justus-Liebig-Universität Gießen. Wiesbaden, 1989: 1-7.

34. *Die islamische Weltgeschichte des Rašiduddīn als Quelle für den zentralasiatischen Buddhismus?* C.I. CROSS (ed.): *GERHARD DOERFER Festschrift. Essays Presented to GERHARD DOERFER on his Seventieth Birthday by his Colleagues and Students.* Harvard, 1989: 129-133. (Journal of Turkish Studies. Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13.)

35. *Zur „Werktreue“ der alt türkischen Übersetzung der Hsüan-tsang-Biographie.* K. RÖHRBORN/J.P. LAUT (edd.): *Buddhistische Erzählliteratur und Hagiographie in türkischer Überlieferung.* Wiesbaden, 1990: 67-73. (VdSUA. 27.)

36. *Der Begriff des Nominalkompositums in der türkeitürkischen Sprachwissenschaft.* ZDMG 140, 1990: 51-67.

37. *Geburts- und Todesjahr des Buddha Śākyamūni in der zentralasiatischen Überlieferung.* H. BECHERT (ed.): *The Dating of the Historical Buddha. Die Datierung des historischen Buddha.* 1. Göttingen, 1991: 423-425. (Symposien zur Buddhismusforschung. 4,1.)

38. *„Mangelnde Worteinheit“ der agglutinierenden Sprachen in der Sprachtypologie des 19. Jahrhunderts.* I. BALDAUF/K. KREISER/S. TEZCAN (edd.): *Türkische Sprachen und*

Literaturen. Materialien der ersten deutschen Turkologen-Konferenz Bamberg, 3.-6. Juli 1987. Wiesbaden, 1991: 315-319. (VdSUA. 29.)

39. *Über einige Kompositionsmuster im neologistischen Wortschatz des Türkischen. Sprach- und Kulturkontakte*. K. RÖHRBORN, J.P. LAUT (edd.): *Sprach- und Kulturkontakte der türkischen Völker*. Materialien der zweiten Deutschen Turkologen-Konferenz Rauischholzhausen, 13.-16. Juli 1990. Wiesbaden, 1993 (VdSUA. 37.): 139-153.

40. [W. VEENKER] [Vefayat/Nachruf auf:] ANNEMARIE V. GABAIN (1901-1993). UAJb, N.F. 12, 1993: 1-4.

41. *Zum Grenzbereich zwischen Nomen und Verb im Türkischen*. M. ÖLMEZ (ed.): *TALAT TEKİN armağanı*. 65. Doğum yılı dolayısıyla meslektaşları ve öğrencilerinin yazılarıyla. Ankara, 1993: 175-179. (Türk Dilleri Araştırmaları. 3.)

42. *Die alttürkische Maitrisimit - Textbuch für theatralische Darstellungen?* In: K. RÖHRBORN/W. VEENKER (edd.): *Memoriae Munusculum*. Gedenkband für ANNEMARIE VON GABAIN. Wiesbaden, 1994: 99-103. (VdSUA. 39.)

43. *Pantürkismus und sprachliche Einheit der Türkvölker*. K. HELLER/H. JELITTE (edd.): *Das mittlere Wolgagebiet in Geschichte und Gegenwart*. Frankfurt, 1994: 153-175. (Beiträge zur Slavistik. 22.)

44. *Konversion von „Adjektiven“ im Alttürkischen*. M. ERDAL/S. TEZCAN (edd.): *Beläk Bitig*. Sprachstudien für GERHARD DOERFER zum 75. Geburtstag. Wiesbaden, 1995: 135-140. (Turcologica. 23.)

45. *Studien zum neologistischen Wortschatz des Türkischen: Bildung von Verbal-abstrakta durch Konversion und subtraktive Wortbildung*. Á. BERTA/B. BRENDEMOEN/C. SCHÖNIG (edd.): *Symbolae Turcologicae*. Studies in Honour of LARS JOHANSON on his Sixtieth Birthday 8 March 1996. Istanbul, 1996: 175-180. (Swedish Research Institute. Transactions. 6.)

46. [H.-H. BARTENS ile] [Nachruf auf:] WOLFGANG VEENKER (4.1.1940 - 25.2.1996). UAJb, N.F. 14, 1996: 1-6.

47. *Zur Suffixklassifikation im Alttürkischen*. UAJb, N.F. 14, 1996: 176-186.

48. *Chinesische Binome und ähnliche Junktoren in der alttürkischen Xuanzang-Biographie*. R.E. EMMERICK/W. SUNDERMANN/I. WARNKE/P. ZIEME (edd.): *Turfan, Khotan und Dunhuang*. Vorträge der Tagung „Annemarie von Gabain und die Turfanforschung“, veranstaltet von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften in Berlin (9.-12.12.1994). Berlin, 1996: 255-258. (Berichte und Abhandlungen. Hrsg. von der BBAW. Sonderband 1.)

49. Bericht aus seinem [KLAUS RÖHRBORNS] Arbeitsgebiet (Vorstellungsbericht). *Jahrbuch der Akademie der Wissenschaften in Göttingen* 1996. Göttingen, 1996: 227-231.

50. *Die alttürkische Xuanzang-Vita: Biographie oder Hagiographie?* In: P. KIEFFER-PÜLZ/J.-U. HARTMANN (edd.): *Bauddhavidyāsudhākarah*. Studies in Honour of HEINZ BECHERT on the Occasion of His 65th Birthday. Swisttal-Odendorf, 1997: 551-557. (Indica et Tibetica. 30.)

51. *Şiḡko Šāli und die Organisation der Übersetzungstätigkeit bei den Uiguren.* N. DEMİR/E. TAUBE (edd.): *Turkologie heute - Tradition und Perspektive.* Materialien der dritten Deutschen Turkologenkongferenz, Leipzig 4.-7. Oktober 1994. Wiesbaden, 1998: 255-260. (VdSUA. 48.)
52. *Eski Uygur Türkçesinin Türk Dil Devrimine etkileri veya Arasındaki İlişkiler.* İ. PARLATIR/İ. BİRLER (edd.): *Tarih Boyunca Türk Dili. Bilgi Şöleni. "Barış Dili Türkçe".* Karaman, 13-14 Mayıs 1997. Ankara 1998: 64-70.
53. *Zur Etymologie der uigurischen Partikel ärki.* MT 19, 1998: 1-4.
54. *Probleme der alttürkischen Lexikographie.* BORIS OGUIBÉNINE (ed.): *Lexicography in the Indian and Buddhist Cultural Field.* Proceedings of the Conference at the University of Strasbourg 25 to 27 April 1996. München, 1998: 105-113. (Studia Tibetica. 4.)
55. *Restrukturierte Lexeme in der türkischen Sprachreform.* TL 2, 1998: 270-283.
56. *Zum manichäischen Einfluß im alttürkischen Buddhismus.* Ronald E. Emmerick/Werner Sundermann/Peter Zieme (edd.): *Studia Manichaica, IV. Internationaler Kongreß zum Manichäismus, Berlin, 14.-18. Juli 1997,* Berlin, 2000: 494-499.
57. *Neologistische Archaismen im Türkeitürkischen.* ÇİĞDEM BALIM-HARDİNG/COLIN IMBER (edd.): *The Balance of Truth. Essays in Honour of Professor GEOFFREY LEWIS.* İstanbul, 2000: 301-307.
58. *Was ist das ideale Türkisch?* In: TDiA 10, 2000: 91-101.
59. *"Distanz zur Alltagssprache" als Maxime der türkischen Sprachreform.* SEC 6, 2000: 127-132.
60. *Nochmals zu alttürkisch bāg eşi.* FO 36, 2000: 275-279. [= Festschrift St. STACHOWSKI]
61. *Syntaktische Restrukturierung von Nominalgruppen im Altürkischen (am Beispiel von atü. elig han und el han).* UAJb N.F. 16 (1999:2000), 2000: 211-216.
62. *Kausative Verben des Altürkischen in elliptischen Sätzen.* L. BAZIN/P. ZIEME (edd.): *De Dunhuang à Istanbul. Hommage à JAMES RUSSELL HAMILTON.* Turnhout, 2001: 267-273.
63. *Verbalpräfigierung in der neologistischen Wortbildung des Türkeitürkischen.* *Nairiku ajia gengo no kenkyū, XVII, Papers in Honour of Professor Masahiro SHOGAITO on his 60th Birthday.* Kyoto, 2002: 189-202. (SIAL. 17.)
64. *Die alttürkische Version des Mahāprāṇidhāna des Nāgārjuna.* MEHMET ÖLMEZ/SIMONE-CHRISTIANE RASCHMANN (edd.): *Splitter aus der Gegend von Turfan.* Festschrift für PETER ZIEME anlässlich seines 60. Geburtstags. İstanbul/Berlin, 2002: 243-249. (TDi-AD. 35.)
65. *Kulturelle Verwandtschaft der indischen und zentralasiatischen Sprachen.* SVEN BRET-FELD/JENS WILKENS (edd.): *Indien und Zentralasien.* Sprach- und Kulturkontakt. Vorträge des Göttinger Symposiums vom 7.-10. Mai 2001. Wiesbaden, 2003: 1-10. (VdSUA. 61.)
66. *Maitreya-Buddhismus zwischen Hīnayāna und Mahāyāna.* DESMOND DURKIN-

MEISTERERNST/SIMONE-CHRISTIANE RASCHMANN/JENS WILKENS/MARIANNE YALDIZ/PETER ZIEME (edd.): *Turfan Revisited – The First Century of Research into the Arts and Cultures of the Silk Road*, Berlin, 2004: 264-267.

67. *Maitreya und Amitābha im uigurischen Buddhismus*. UAJb, N.F. 19, 2005: 122-130.

68. *Zu dem alttürkischen Ghostword aving - äving - ävin "fremd"*. GÜNAY KUT/FATMA BÜYÜKKARCI YILMAZ (edd.): *Şinasi Tekin'in Anısına. Uygurlardan Osmanlıya*. İstanbul, 2005: 657-660.

69. [Tamtma] J. WILKENS: *Die drei Körper des Buddha (trikāya)*. ... Brepols 2001. UAJb, N.F. 19, 2005: 260-263

70. *Lexik und chronologische Klassifikation vom alttürkischen Texten*. UAJb N.F. 20, 2006: 176-182.

71. *Der Vokalismus der sanskritischen Fremdwörter im Alttürkischen*. MEHMET ÖLMEZ (ed.): *Festschrift in Honor of TALAT TEKİN*. İstanbul 2008. (TDiA. 18 [2008].): 341-347.

72. *Zur Phonotaktik des Alttürkischen*. MATTHIAS KAPPLER/MARK KIRCHNER/PETER ZIEME with the Editorial Assistance of RAIHAN MUHAMEDOWA: *Trans-Turkic Studies*. Festschrift in Honour of MARCEL ERDAL. İstanbul 2010 (TDiAD. 49.): 17-24.

73. *Zum Schrifttum der westtürkischen Manichäer*. ZEKINE ÖZERTURAL/JENS WILKENS (edd.): *Der östliche Manichäismus*. Gattungs- und Werksgegeschichte. Vorträge des Göttinger Symposiums vom 4./5. März 2010. Berlin/Boston, 2011: 161-167. (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen. Neue Folge, 17. Schriften der Kommission „Manichäische Studien“. 1.)

74. *Kaşgarlı Mahmud'dan önce Batı Türklerinin yazı dili*. HAYATİ DEVELİ/MUSTAFA S. KAÇALIN/FİLİZ KIRAL/MEHMET ÖLMEZ/TÜLAY ÇULHA (edd.): *Mahmūd al-Kāşğarī'nin 1000. doğum yıldönümü dolayısıyla Uluslararası Dīvānu Luğāti't-Turk Sempozyumu 5-7 Eylül 2008, İstanbul*. *The Dīvānu Luğāti't-Turk International Symposium: In Commemoration of Mahmūd al-Kāşğarī's 1000th Birthday 5th-7th September 2008 Istanbul*. İstanbul 2011: 15-22. (TDiAD. 63.)

75. *Eski Uygur alfabesindeki „fonolojik prensip“ problemi üzerine*. MEHMET ÖLMEZ/FİKRET YILDIRIM (edd.): *Orta Asya'dan Anadolu'ya alfabeler*. 29-30 Mayıs 2007, Eskişehir. Bildiriler. İstanbul 2011: 21-28. (TDiAD. 62.)

76. *Bewusstseins-Lehre des uigurischen Buddhismus*. UAJb, N.F. 24, 2010/2011: 66-81.

77. *Uygur filolojisinde üç yayım metodu*. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. *Journal of Modern Turkish Studies*, 9, 2012: 7-24

Kitaplar

Provinzen und Zentralgewalt Persiens im 16. und 17. Jahrhundert. Berlin, 1966. (Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur des islamischen Orients. N.F. 2.) [Farsça çevirisi: *Nizām-i ijālāt dar दौरa-i şafawijja*. Tihirān, 1970. (Mağmū'a-i irānşināsi. 49.)

Eine uigurische Totenmesse. Text, Übersetzung, Kommentar. Berlin, 1971. (Berliner Turfantexte. 2.)

Untersuchungen zur osmanischen Verwaltungsgeschichte. Berlin, 1973. (Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur des islamischen Orients. N.F. 5.).

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 1: *a – agrig*. Wiesbaden, 1977.

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 2: *agrıglan – anta*. Wiesbaden, 1979.

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 3: *anta – asanke*. Wiesbaden, 1981.

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 4: *asankelig – ayat-*. Wiesbaden, 1988.

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 5: *ayatil – ämgäklig*. Wiesbaden, 1994.

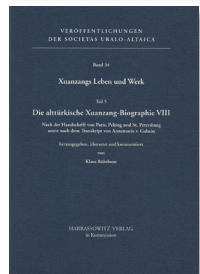
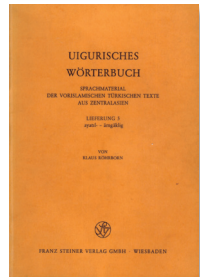
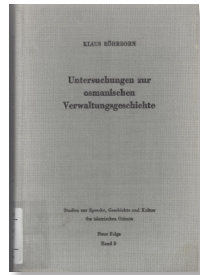
Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Lieferung 6: *ämgäksin- – ärnjäk*. Wiesbaden, 1998.

Die alttürkische Xuanzang-Biographie VII. Nach der Handschrift von Leningrad, Paris und Peking sowie nach dem Transkript von A. VON GABAIN hrsg., übers. und kommentiert. Wiesbaden, 1991. (Xuanzangs Leben und Werk. 3. VdSUA. 34.)

Die alttürkische Xuanzang-Biographie VIII. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von A. VON GABAIN hrsg., übers. und kommentiert. Wiesbaden, 1996. (Xuanzangs Leben und Werk. 5. VdSUA. 34.)

RÖHRBORN, KLAUS/ANDRÁS RÓNA-TAS: *Spätformen des zentralasiatischen Buddhismus.* Die altuigurische Sitāpatrā-dhāraṇī, herausgegeben, übersetzt und kommentiert von KLAUS RÖHRBORN und ANDRÁS RÓNA-TAS. Göttingen. (Nachrichten der AdW zu Göttingen. I. Philologisch-historische Klasse. Jahrgang 2005, Nr. 3.)

Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. I. *Verben*. Band 1: *ab- – äzüglä-*. [Türkçe başlık: *Uygurca Sözlük. İslam öncesi Orta Asya Türkçe metinlerin dil malzemesi. Yeniden düzenlenmiş baskı. I. Fiiller. 1. Cilt: ab- – äzüglä-*]. Stuttgart, 2010.

Yayıma Hazırlık ve Yayımcılık

[P. SCHULZ ile] ŞİNASI TEKİN: *Die Kapitel über die Bewußtseinslehre im uigurischen Goldglanzsūtra (IX und X)*. Wiesbaden, 1971. (VdSUA. 3.)

[W. VEENKER ile] *Sprachen des Buddhismus in Zentralasien*. Vorträge des Hamburger Symposions vom 2. Juli bis 5. Juli 1981. Wiesbaden, 1983. (VdSUA. 16.)

[W. VEENKER ile] *Runen, Tamgas und Graffiti aus Asien und Osteuropa*. Wiesbaden, 1985. (VdSUA. 19.)

[J. P. LAUT ile] *Der türkische Buddhismus in der japanischen Forschung*. Wiesbaden, 1988. (VdSUA. 23.)

[E. WAGNER ile] *Kaşkül*. Festschrift zum 25. Jahrestag der Wiederbegründung des Instituts für Orientalistik an der Justus-Liebig-Universität Gießen. Wiesbaden, 1989.

[J.P. LAUT ile] *Buddhistische Erzählliteratur und Hagiographie in türkischer Überlieferung*. Wiesbaden, 1990. (VdSUA. 27.)

[J.P. LAUT ile] *Sprach- und Kulturkontakte der türkischen Völker*. Materialien der zweiten Deutschen Turkologen-Konferenz Rauschholzhausen, 13.-16. Juli 1990. Wiesbaden, 1993. (VdSUA. 37.)

[W. VEENKER ile] *Memoriae Munusculum*. Gedenkband für ANNEMARIE VON GABAIN. Wiesbaden, 1994. (VdSUA. 39.)

Kısaltmalar:

CAJ	Central Asiatic Journal
edd.	Yayıma hazırlayan
FO	Folia Orientalia
MT	Materialia Turcica
N.F.	Neue Folge
SEC	Studia Etymologica Cracoviensia
SIAL	Studies on the Inner Asian Languages. Nairiku asia gengo no kenkyū
TDiA	Türk Dilleri Araştırmaları
TdiAD	Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi
UAJb	Ural-Altaysche Jahrbücher
VdSUA	Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica
ZDMG	Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft